

De spelende mens (homo ludens)

(brief aan de CAWA-commissie)

Sinds 2010, toen de toenmalige wethouder beloofde dat er ruimte zou blijven voor de oorspronkelijke doelgroep met het oorspronkelijke basis idee over ontmoeten waardoor synergie ontstaat, is er veel in het gedachtengoed over broedplaatsen veranderd. Binnen het beleid over broedplaatsen wordt in mijn ogen geen rekening meer gehouden met het oorspronkelijke gedachtengoed over de doelgroep en waarom broedplaatsen er zijn in Amsterdam. We weten allemaal sinds Richard Florida dat het een stedelijk economische belang is om een culturele uitstraling te hebben. We weten dat als deze culturele uitstraling gewaarborgd moet blijven dat Amsterdam de kunstenaars, culturele ondernemers en aanverwanten moet blijven binden, en ze dus moet zorgen voor betaalbare plekken. We weten ook dat broedplaatsen een meerwaarde kunnen hebben binnen de sociale structuur van buurten.

Maar volgens mij zijn we kwijt wat het diepere achterliggende gedachtegoed is waarom broedplaatsen een meerwaarde kunnen hebben voor de doelgroep zelf (naast de betaalbaarheid). Meerwaarde voor de doelgroep zal een grote meerwaarde hebben voor de culturele uitstraling van Amsterdam. Het oorspronkelijke diepere achterliggende gedachtegoed van dat de spelende mens een plek moest hebben binnen Amsterdam is niet meer herkenbaar binnen het tegenwoordige broedplaatsbeleid.

Er wordt niet meer gesproken over hoe synergie onder de doelgroep ontstaat en hoe het ontstaan van synergie vormgegeven kan gaan worden (vaak wordt dit afgedaan met dat er op commerciële basis een café of ontmoetingsplek gerund gaat worden binnen een broedplaats). Ik zou graag van de commissie willen weten wat het tegenwoordige diepere achterliggende gedachtegoed is bij broedplaatsen. Ik zou ook graag willen weten hoe dit diepere achterliggende gedachtegoed vorm krijgt.

Hieronder in ieder geval een weergave over het oorspronkelijke achterliggende gedachtegoed: De spelende mens. Ik heb samen met Bart Stuart in 2010 een middag georganiseerd over De Spelende Mens (filosofie van Johan Huizinga). Er waren ook wethouders en ambtenaren van de centrale stad bij aanwezig.

Voorwaarden voor de spelende mens

De stelling dat ieder mens ook een spelende mens is hebben we gehouden tegen de maatschappij waarin we leven, en tegen het licht van het toenmalig broedplaatsbeleid;

1. Er kan geen experiment en verandering plaatsvinden zonder dat er gespeeld wordt.
2. De spelende mens heeft een speelveld nodig om te kunnen spelen (bijv. broedplaats, een pand maar het kan ook een plein zijn, het kan ook internet zijn, etc.).
3. Alleenspelen levert niets op, vanuit samenspelen komt er verdieping in het spel.
4. Door verdieping van het spel heeft het spelen meerwaarde voor de ontwikkeling van ieder samenspelend individueel mens (vergroten van: oplossingsgericht denken, reactievermogen, inlevingsvermogen, inzicht in wie je bent, hoe om te gaan met eigen gevoelens t.o.v. medemens, inzicht in oorzaak en gevolg, etc.)
5. De spelers op een speelveld bepalen gezamenlijk de regels. Regels zijn niet vaststaand, maar kunnen veranderen in een gezamenlijk overleg. Niemand is de baas op het speelveld.
6. Er kan alleen gespeeld worden als er niet wordt vals gespeeld door individuele spelers.
7. Er wordt gezamenlijk besloten of er doorgespeeld wordt nadat het spel zich verplaatst heeft

buiten het speelveld (het speelveld kan dus flexibel zijn).

8. Het samenspelen moet niet ten koste gaan van ander spel.
9. Het samenspelen combineren met anderen die ook samenspelen vergroot het speelveld en de mogelijke impact van het spel.
10. Bij toetreding van elke nieuwe speler kan het gezamenlijke spel veranderen. Ook zal het spel veranderen als spelers het speelveld verlaten.
11. Samenspelen is een vorm van ontmoeting, ontmoeting kan voor samenwerking en synergie zorgen.
12. Door samen te spelen leer je de andere spelers op een dieper vlak kennen, waardoor er verbintenissen op elk niveau kunnen ontstaan.
13. Door het spelen van een spel kan er geprobeerd worden dat er met dezelfde deelnemers ook andere spelen gespeeld kunnen gaan worden.
14. Een spelende mens is in principe een ja-zegger (ja tegen verandering, ja tegen samenspel, ja tegen ontwikkeling, ja tegen experiment).
15. Zonder spelen is een coöperatief samengaan en samendoen onmogelijk.

Er wordt steeds gezegd dat er niet vastgehouden moet worden aan het verleden:

1. Zonder verleden geen toekomst.
2. De oudere broedplaatsen zoals de NDSM, Plantagedoklaan en OT301 zijn vanuit het toenmalig in 1999 bestaande maatschappelijk speelveld ontstaan. Deze panden hebben als basis de regels die toen gezamenlijk overeengekomen zijn binnen het gemeentelijk broedplaatsbeleid. Regels kunnen veranderen, maar ieder die nu nog speelt in deze panden zal zich bewust moeten zijn wat de oorspronkelijke regels waren.

Hieronder een onderdeel van de reader 'De Spelende Mens' uit 2010 wat aangeeft wat de oorspronkelijke regels waren en wat tot dan toe de veranderingen zijn geweest binnen het amsterdamse broedplaatsbeleid. (Tussen 2010 en nu zijn er uiteraard nog meer veranderingen geweest):

De spelende mens heeft geen plek meer binnen het broedplaatsbeleid. (uit de reader 'de spelende mens' van 2010)

Elf jaar geleden, in 1999, kwam de gemeente Amsterdam erachter dat de vrijplaatsen waar de spelende mens al jaren zijn en haar spel speelden aan het verdwijnen waren. Men zag in dat deze vrijplaatsen een meerwaarde hadden in de stad op cultureel en maatschappelijk gebied. Gekraakte panden als de Graansilo en Pakhuis America, en later de Kalenderpanden hadden een internationale faam, maar werden toch ontruimd omdat de grond waarop ze stonden veel meer geld zou kunnen opleveren. De spelende mens werd verdreven zonder dat er veel alternatieven waren. De voornaamste reden dat genoemde panden een enorme uitstraling hadden was gelegen in het feit dat de panden een middel waren voor groepen mensen die verantwoordelijkheid hadden genomen om hun eigen leefomgeving vorm te geven en wel op zo'n manier dat deze vorm steeds weer kon veranderen. Niet het individueel geldverdiene aan en in een pand was belangrijk, maar een plek creëren waar gezamenlijk geëxperimenteerd kon worden op gebied van wonen, werken, en leven was het hoofddoel.

De gezamenlijke verantwoordelijkheid zorgde voor ontmoeting en voor synergie. De panden stonden open voor mensen die collectiviteit hoog in het vaandel hadden. Het waren panden met een mix van wonen, kleine ambachtelijkheid waaronder kunstateliers, en openbare ruimtes waarin dingen georganiseerd werden door de bewoners en gebruikers, maar ook door mensen van buiten de panden.

Het oorspronkelijke broedplaatsbeleid werd in het leven geroepen om die groepen spelende mensen een blijvende plek te bieden in Amsterdam met synergie en eigen verantwoordelijkheid als sleutelwoorden. In het plan van Aanpak Broedplaatsen blz. 23 en 24 is te lezen voor wie broedplaatsen bedoelt waren en waar de panden aan moesten voldoen (zie bijlage 1). Dat autonomie, collectiviteit, functiemenging, solidariteit en toegankelijkheid de pijlers waren om panden te kunnen betrekken uit zich in het reglement van de CAWA (zie bijlage 2). Er zijn vanaf 2001 een aantal panden zoals de Plantagedoklaan, OT301 en de NDSM op deze basis duurzaam in gebruik genomen.

Echter in 2005 heeft er een beleidsomslag plaatsgevonden binnen het broedplaatsbeleid. Dit wordt beschreven in het afstudeeronderzoek "Conceptontwikkeling voor creatieve broedplaatsen" van Mieke Verschoor blz. 16 en 17 (zie bijlage 3) De broedplaats van tegenwoordig heeft geldverdiene en commercialiteit hoog in het vaandel staan. Het zijn culturele productieplaatsen geworden.

Het is raar dat het broedplaatsbeleid deze kant opgegaan is omdat in het genoemde Plan van Aanpak Broedplaatsen (zie eerste alinea bijlage 1) benadrukt wordt dat broedplaatsen zich juist onderscheiden van culturele productieplaatsen, en dat economische waarde een ondergeschikte rol speelt. Deze omslag uit zich in dat de huren van een broedplaats omhoog zijn gegaan naar 57euro/m²/jaar, met vaak ook nog servicekosten erbij van nog eens 55 euro/m²/jaar. Iets wat een grote groep spelende mensen niet kan betalen. De CAWA heeft een nieuwe set criteria gekregen waarbij de oorspronkelijke criteria in het reglement vervallen is en het nu nadrukkelijk draait om de betekenis van broedplaatsen voor Amsterdam op de thema's cultuur, economie, sociaal en ruimtelijk. Verantwoordelijkheid over panden wordt niet meer aan gebruikers gegeven, maar aan tussenverhuurders die vinden dat zij weten wat goed is voor de gebruikers. Gebruikers van broedplaatsen namen deel aan de klankbordgroep broedplaatsen, maar ook deze klankbordgroep is al jaren niet meer bijeengekomen.

Het broedplaatsbeleid bedient dus duidelijk een andere doelgroep dan de oorspronkelijke, en hierdoor is de spelende mens buiten de boot gevallen. Toch was het die doelgroep waarvoor het broedplaatsbeleid oorspronkelijk ontwikkeld is, en die actief meegewerkt heeft om het broedplaatsbeleid in het begin vorm te geven. Sara Spoelstra beschrijft in haar scriptie Broeden of Grutten uit 2008 dat de oorspronkelijke doelgroep sociaal maatschappelijk geëngageerde mensen zijn. De doelgroep was dus niet specifiek kunstenaars of creatieven, hoewel die wel een onderdeel ervan vormden. Om de gehele doelgroep i.p.v. alleen kunstenaars te kunnen herbergen is bewust het 40% gebruik als atelier binnen een broedplaats tot stand gekomen. Doordat de gehele doelgroep niet meer bediend wordt is het broedplaatsbeleid op het gebied van de spelende mens aan zijn eigen succes ten onder gegaan.

Het tegenwoordige broedplaatsbeleid is geen beleid op sociale grondslag meer met een sociale en culturele meerwaarde voor Amsterdam, maar het is een verkapt kunstbeleid geworden.

Hessel Dokkum (oktober 2016)